

Japanin kieli Suomessa – kielitaidosta iloa henkilökohtaisessa elämässä ja työelämässä

Julkaistu 23. joulukuuta 2010. Kirjoittanut Outi Smedlund.

Kirjoituksessa käsitellään Japanin kielen merkitystä suomalaiselle liike-elämälle sekä kielen saavuttamaa suurta suosiota osana nuorisokulttuuria. Aihetta lähestytään ensimmäisen Japanin kieli Suomessa – seminaarin kautta. Seminaari järjestettiin Helsingissä lokakuun 2010 lopussa.

Uuden vuosituhannen ilmiö – japanilaisen nuorisokulttuurin rantautuminen Suomeen ja muuttuminen osaksi valtavirtaa – näkyy oppilaitoksissa japanin kielen suosion lisääntymisenä. Kansalaisopistojen japanin kielen alkeiskurssit täyttyvät joka syksy, eivätkä kaikki halukkaat edes mahdu mukaan. Lisääntyneestä kysynnästä huolimatta kurssitarjonta jää kuitenkin edelleen tavallisesti alkeis- ja johdantokursseihin, myös korkeakoulujen kielikeskuksissa. Onko japanin alkeistaidosta hyötyä työelämässä, ja onko työelämässä toisaalta tarvetta syvälliselle japanin osaamiselle?

Nämä kysymykset nousivat esiin 26. – 29.10.2010 Helsingin yliopistolla järjestetyssä Japanin kieli Suomessa -seminaarissa. Seminaari oli ensimmäinen Suomessa koskaan järjestetty japaninkielinen akateeminen konferenssi. Avajaispäivä oli muista päivistä poiketen suomenkielinen ja suurelle yleisölle suunnattu. Sen puheenvuorojen ja paneelikeskustelujen aiheena oli japanin kielen asema, merkitys ja tulevaisuus Suomessa.

Seminaarin yhteydessä julkaistiin myös 71 haastattelusta koostuva seminaarikirja *Japanin kieli Suomessa*. Sekä seminaaripuhujiksi että kirjan haastateltaviksi haluttiin saada paitsi Japani-asiantuntijoita, myös Japanin kanssa vain välillisesti tekemisissä olevia tahoja liike-elämän, kulttuurin, median, muotoilun, kielikoulutuksen ja tutkimuksen aloilta. Tavoitteena oli tuoda yhteen japanin kielen osaajia kouluttavat ja heitä tarvitsevat tahot, ja yhdessä hahmottaa japanin kielen paikkaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Elinkeinoelämä tarvitsee pitkän polun kulkeneita japaninosajia

Japanin kielessä ei ole Suomessa tarjolla lukiotasolla systemaattisia opintoja, joten opiskelu alkaa korkeakoulussa aivan alkeista. Syventäviä kielikursseja järjestetään pääaineopiskelijoillekin vain satunnaisesti, ja siksi opinnot edellyttävät oma-aloitteisuutta ja

opiskelua ulkomailla. Opiskelijan haasteena on löytää keinoja kehittää kielitaitoaan niukasti tarjotun muodollisen opetuksen ulkopuolelta.

Japanin kielen asiantuntijoiksi kouluttautuneita onkin Suomessa vasta varsin vähän. Japanin kieli Suomessa -seminaarissa puhunut Hubconcepts Oy:n toimitusjohtaja **Jukka Viitanen** totesi, että suomalaisilla osaajilla laatu on kohdallaan, mutta heitä tarvitaan lisää. Ilman kielitaitoa Japanin markkinoilla voi menestyä vain maailmankuulu, alansa johtava yritys. Viitassen mukaan Japanissa päätökset perustuvat tiedonvaihtoon, ja kyky viestiä japaniksi on olennainen. Se mahdollistaa luottamuksellisen liikesuhteen synnyn.

Kielitaidon merkitystä suomalaisten yritysten kilpailukyvyllä on korostanut myös Elinkeinoelämän keskusliitto (EK), joka julkaisi keväällä 2010 selvityksen *Työelämässä tarvitaan yhä useampia kieliä*. EK:n edustaja **Markku Koponen** tuo *Japanin kieli Suomessa* -seminaarin kirjan haastattelussa esiin EK:n huolen siitä, että kaikkien muiden vieraiden kielten paitsi englannin osaajien määrä on Suomessa laskenut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana: ”Elinkeinoelämän näkökulmasta raporttimme osoittaa, että kansainvälistymisen myötä tarvitaan yhä laajempaa kielivalikoimaa. Ja meidän huolenaiheemme on, että samaan aikaan ainakin perusopetuksessa ja lukiossa kielivalikoima menee alaspäin ja monipuolinen kieliosaaminen rapautuu, tai ehkä pikeminkin yksipuolistuu. Englannistuminen – jos tällaista termiä voi käyttää – on tosiasia.” Koponen korostaa, että yritykset tarvitsevat paikallisen kielen ja kulttuurin tuntemusta silloinkin, kun kommunikoidaan englanniksi. Jos yritys haluaa päästä Japanin markkinoille, tarvitaan osaajia ”joilla on kieli hallussa ihan siinä laajuudessa, että sillä pystytään käymään esimerkiksi sopimusneuvotteluja”.

Syvällisen japanin taidon, erityisesti luku- ja kirjoitustaidon merkitystä yrityksen menestystekijänä korostavat myös Japanin-kaupan konkarit, KONEen **Marko Karppinen** ja Finnairin **Petteri Kostermä**. ”Jos yritys lähettää Japaniin työntekijän, joka ei osaa eikä ole kiinnostunut opettelemaan japania, yrityksen toiminnot ja näkyvyys kärsivät siellä”, Kostermä sanoo seminaarikirjan haastattelussa.

Nokian tuotekehittelyssä työskentelevä **Heli Rantavuo** puolestaan luonnehtii Japanin markkinoita alihyödynnetyksi mahdollisuudeksi: ilman kielitaitoista apua maa koetaan kaukaiseksi, vieraaksi ja vaikeaksi paikaksi. Sekä seminaarikirjassa että itse seminaarissa käydyssä keskustelussa nousi esiin myös se, että Japani jää monesti Suomessa syyttä Kiinan ja sen kasvavien markkinoiden varjoon. Japani voi kuitenkin toimia jopa porttina Kiinaan, sillä maan kulttuurin tuntemus auttaa ymmärtämään muuta Aasiaa ja suomalaisille äännejärjestelmältään helposti lähestyttävä japanin kieli tutustuttaa kiinalaiseen kirjoitusjärjestelmään.

Onko japanin alkeistaidoista iloa työelämässä?

Onko sitten japanin alkeistaidoista iloa työelämässä? On toki, seminaarikirjan haastattelut osoittivat.

Vuosina 2000–2006 Vaisala Oyj:n Tokion toimipisteessä työskennellyt **Juhana Häkkänen** vakuuttaa pitkän Japanin-kokemuksensa nojalla kielen opiskelun kannattavan, vaikkei

taidosta tulisikaan niin vahvaa, että voisi hoitaa japaniksi liikeneuvotteluja. Kielitaito auttaa ymmärtämään japanilaisia liikekumppaneita: ”En tiedä mitään muuta tapaa ymmärtää japanilaista ajattelutapaa ja saada itselleen sellaista kulttuurillista herkkyyttä, että pystyisi toimimaan tärkeissä tilanteissa. Se tulee pitkälti kielen opiskelun kautta.” Ajatus kielenoppimisesta avaimena kulttuurin ymmärrykseen nousi voimakkaasti esille muissakin haastatteluissa ja seminaaripuheissa. Japanin kielen pienikin taito on näin tärkeässä asemassa Suomen ja Japanin välisen yhteistyön kehittämisessä.

Japanin kielen opiskelu voi antaa myös yleisempiä työelämävalmiuksia. Tiedon luomisen kulttuurisidonnaisuudesta erityisesti Japanin ja Suomen näkökulmasta Helsingin kauppakorkeakoululla väitellyt **Merja Karppinen** uskoo kirjoitusjärjestelmältään länsimaisista kielistä poikkeavien kielten opiskelun opettavan kysyä erilaiseen ajatteluun.”Jos yritykset näkisivät kyseisten kielten oppimisen innovatiivisuutta lisäävänä ja joustavasta ajattelusta kertovana tekijänä, niin se johtaisi siihen, että osaajat revittäisiin käsistä, kuten esimerkiksi Saksassa on tapahtunut”, Karppinen pohtii seminaarikirjan haastattelussa.

Aalto-yliopiston kansainvälisen yritysviestinnän professori **Leena Louhiala-Salminen** puolestaan toteaa, että menestyäkseen bisnesmaailmassa suomalaisen ekonomin on kyettävä paitsi ajattelemaan ja toimimaan äidinkielellään 100-prosenttisesti, kyettävä samaan myös englannin kielellä ainakin 95-prosenttisesti. Lisäkielitaito on kuitenkin ehdoton menestystekijä. ”Se auttaa ymmärtämään sosiaalisen pääoman syntyä ja on muodostunut entistä tärkeämmäksi kaiken tämän virtuaalisen johtamisen, välineiden kehittymisen ja maailmanlaajuisen toiminnan myötä”, hän toteaa ja lisää, että kaikki nollaa parempi kielitaito auttaa.

Helsingin yliopiston kielikeskuksen johtaja **Ulla-Kristiina Tuomi** on samoilla linjoilla muistuttaessaan, että sekin, kun saadessaan sähköpostin ymmärtää suurin piirtein, mistä siinä on kyse, on itse asiassa kielitaitoa. Näin hän kyseenalaistaa näkemystä kielitaidosta kokonaisvaltaisena asiana – useinhan ajatellaan, että kielitaitoinen ihminen hallitsee hyvin kaikki kielen osa-alueet.

Alkeistaitoja voidaan tarvittaessa myöhemmin vahvistaa työelämän kielikoulutuksella. Suomalaista kielikoulutuspolitiikkaa tutkinut ja yritysten kielikouluttajana pitkän uran tehnyt tekniikan tohtori **Marjatta Huhta** kertoo seminaarikirjassa, että kun yritykseen tulee japanin kielen taidon tarpeita, yritys tyypillisesti kerää talon sisältä joukon jonkin verran japania jo osaavia työntekijöitä ja alkaa kouluttaa heitä. Nollasta ei kannata aloittaa, sillä alkeistason hallitsevakin on joutunut tekemään jo paljon työtä taidon saavuttaakseen. ”Se polku on niin pitkä”, Huhta sanoo.

Kieliopinnoista iloa yksilölle ja yhteiskunnalle

Suomen Japanin Instituutin johtaja **Heikki Mäkipää** sanoo *Japanin kieli Suomessa* -kirjan haastattelussa, että japanin kielen tärkeyden voi jakaa kahteen osaan. Työelämän välineellisen hyödyn lisäksi kielen opiskelu avartaa oppijan kokemusmaailmaa: ”Kieltä opiskelemalla oppii samalla kulttuuria, erilaista elämänfilosofiaa ja arvoja, ja kaikki tämä rikastuttaa oppijan elämää aivan uudella tavalla”, Mäkipää muotoilee. Kielen opiskelu voi siis opettaa

erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä.

”Laajasti asioita ymmärtävät yksilöt muodostavat hyvän yhteiskunnan”, **Liisa Laakso-Tammisto**, Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton puheenjohtaja muistuttaa seminaarikirjassa. ”Siksi en olekaan yhtään sitä mieltä, että pitäisi vähentää koulujen kieltenopetusta jotenkin tarkoituksenmukaiseksi”, hän lisää.

Asiantuntijatehtävissä kielitaidon merkitys korostuu. Erityisesti lukutaidosta on hyötyä, sillä se mahdollistaa japanilaisen median seuraamisen, vaikka taidon saavuttaminen edellyttääkin japanin kielessä vuosien vaivannäköä. Kyvystä seurata japanilaislehtien kirjoittelua hyötyvät seminaarikirjan haastattelujen perusteella niin diplomaatti, Suomen Akatemian kaltainen rahoitusorganisaatio, yrityssektorin työntekijä kuin ulkomaantoimittajakin. *Helsingin Sanomien* päätoimittaja **Reetta Meriläinen** kertoo tavoitteena olevan, että toimituksessa olisi aina yksi tai kaksi japanintaitoista henkilöä. ”Tällöin päästään käsiksi autenttisiin lähteisiin ja voidaan seurata japanilaisia verkkosivustoja. Tarpeen tullen voidaan soittaakin Japaniin ja kysyä, miten asia oikeasti on. Muuten tieto kulkee monen välikäden kautta, mikä on aina huono asia. Silloin välille tulee kaikenlaista häiriötekijää”, Meriläinen selittää.

Japaniin liittyvää tutkimusta tekeväälle kielitaito on välttämätön työväline alkukielisten lähteiden tulkitsemiseksi. **Aki Salo** Suomen Akatemiasta toteaa, että luonnontieteissä japanilaisten ja suomalaisten tutkijoiden välinen yhteistyö on useimmiten englanninkielistä, mutta silloinkin japanin kielen taito ja kulttuurin tuntemus helpottavat yhteistyön syntyä ja sen syvenemistä. Japani on haluttu yhteistyökumppani, sillä se on johtava maa innovaatioissa ja tutkimuksessa: ”Melkein mikä tahansa aihe, mitä täällä Suomessa tutkitaan, on vahva Japanissa”, Salo sanoo. Tutkimusympäristöt ja laitteet ovat monesti tasokkaampia kuin Suomessa. Se vetää tutkijoita Suomesta Japaniin, ja tutkimustyön lomassa moni oppii japanin kielen.

Myös taidealalla kielitaitoa tarvitaan nimenomaan kansainvälisen yhteistyön edistämiseen. Ateneumin johtaja **Maija Tanninen-Mattila** kuvaa seminaarikirjassa, miten tärkeässä roolissa tulkit ovat silloin, kun lainataan taidetta näyttelyitä varten puolin ja toisin. Kuvataiteilija **Anita Jensen** kertoo, että niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa kuvataiteilijat ovat olleet Japanista todella innoissaan viimeisen viidentoista vuoden ajan. Hän ja Huippu Design Managementin toimitusjohtaja **Laura Sarvilinna** tuovat esiin suomalaisten taiteilijoiden ja muotoilijoiden innon matkustaa Japaniin tutustumaan paikallisiin käsityöperinteisiin ja huipputeknologian mahdollisuuksiin. ”Ammattilaisia kiinnostaa Japanissa uuden muotoilun kentällä teollinen muotoilu esimerkiksi elektroniikka-alalla, arkkitehtuuri, myymäläkonseptit ja graafinen suunnittelu”, Sarvilinna luonnehtii. Japanin kieli auttaa suhteiden luomisessa, ja muotoilun alalla on myös paljon tarvetta käännöksille – onhan Japani tärkeä suomalaisen designin vientimaa. Käännöstyössä alan erityissanasto on hallittava.

Aasialaisten kielten tulevaisuus suomalaisissa kouluissa

Taiteilijaprofessori, Suomen Tokion suurlähetystössä lehdistöneuvoksena työskennellyt **Seppo Kimanen** nostaa seminaarikirjassa esiin maailman talousfoorumi Davosin toteamuksen, että taloudellinen ja poliittinen valta on siirtymässä nykyisen talouskriisin myötä enenevässä määrin Itä-Aasian maihin. ”Oma näkemykseni asiaan on, että maailman merkittävin valtakeskittymä on syntymässä akselille Shanghai-Soul-Tokio-Hongkong”, hän

sanoo, ja arvelee vallan tulevaisuudessa olevan myös kulttuurista, onhan Japani Aasiassa trendinäyttävä jo nyt. Myös Sitran johtaja **Teppo Turkki** painotti seminaaripuheessaan Itä-Aasian vahvaa merkitystä tulevaisuuden innovaatiokeskuksena. Tätä taustaa vasten voisi ennakoida aasialaisten kielten merkityksen kasvua, mutta niiden tuominen suomalaisiin kouluihin näyttää haasteellisessa tilanteessa, jossa kaikkien muiden kielten kuin englannin opiskelu voimakkaasti vähenee.

Japanin kieli Suomessa -seminaarin paneelikeskustelussa katse kääntyikin koulujen ulkopuolelle. Tampereen yliopiston dosentti, mediatutkija **Katja Valaskivi** siteerasi tutkimusta, jonka mukaan 30 prosenttia suomalaisista nuorista on ilmoittanut olevansa erittäin tai jossain määrin kiinnostunut japanilaisesta populaarikulttuurista. Hän totesi japanin olevan englannin ohella toinen kieli, jolle suomalaiset nuoret altistuvat jatkuvasti vapaa-aikanaan. Osoituksena muodollisen opetuksen ulkopuolella tapahtuvasta kielen omaksumisesta Valaskivi nosti japanin kielen sanan *kawaii*, söpö, jonka katsoi jo tulleen osaksi suomen kieltä.

Outi Smedlund ja Yukako Uemura (toim.) 2010. *Japanin kieli Suomessa*. Helsinki: Maailman kulttuurien laitos – Helsingin yliopisto.

FM Outi Smedlund toimii japanin kielen tuntiopettajana Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitoksella, Ammattikorkeakoulu Metropoliasissa sekä Helsingin seudun kesäyliopistossa.